

05 juni 2018 – Reactie LSVb op wetsvoorstel wijziging rentepercentage lening hoger onderwijs¹

In onderstaand stuk geven wij graag onze visie op het wetsvoorstel wijziging rentepercentage lening hoger onderwijs. Wij gaan achtereenvolgens in op (1) de gebrekkige onderbouwing van de maatregel; (2) de verslechterde toegankelijkheid van het hoger onderwijs en de relatie van het wetsvoorstel tot andere maatregelen van dit kabinet en; (3) de problematische hypocrisie van dit kabinet ten opzichte van schulden. De LSVb adviseert de Regering het voorstel in te trekken om zo de brede toegankelijkheid van het hoger onderwijs te waarborgen.

Gebrekkige onderbouwing van de maatregel

De Memorie van Toelichting (hierna: MvT) vermeldt dat de Regering de rentemaatstaf wil aanpassen vanwege de houdbaarheid van de overheidsfinanciën op de lange termijn. Dit wordt niet adequaat onderbouwd. Er wordt niet gespecificeerd en onderbouwd in hoeverre de overheidsfinanciën momenteel *niet* houdbaar zijn vanwege de huidige rentemaatstaf. Evenmin wordt gespecificeerd in hoeverre de houdbaarheid van de overheidsfinanciën zou verbeteren als gevolg van de voorgestelde maatregel.

De Regering vermeldt dat het wetsvoorstel beoogt het renteverskil tussen de rente die oud-studenten betalen en de rentekosten van de Rijksoverheid te verkleinen. Door dit verschil te verkleinen zou de houdbaarheid van de overheidsfinanciën verbeterd worden. De Regering is evenwel niet in staat te specificeren wat de huidige rentekosten van de studieschuld zijn. Hiermee is de Regering dus ook niet in staat te kwantificeren in hoeverre dit verschil kleiner zou worden als effect van de maatregel. Hiermee biedt de Regering geen feitelijke onderbouwing van het beoogde doel. Het wetsvoorstel voldoet hiermee niet aan de principes van behoorlijk openbaar bestuur. De doelmatigheid van de maatregel kan namelijk niet beoordeeld worden.

De financiële houdbaarheid van het stelsel is overigens op gemakkelijke wijze te verbeteren: door het verminderen van het voordoen van studieschulden zullen de risico's voor de overheidsfinanciën verkleind worden. Immers: hoe minder schulden, hoe minder rentesubsidie. Doel moet dus zijn om studieschulden zo weinig mogelijk te laten bestaan. Herinvoering van de basisbeurs of verbreding van de aanvullende beurs zou dus op overzichtelijke wijze tot verbetering van de financiële houdbaarheid van het stelsel van studiefinanciering leiden.

Verslechterde toegankelijkheid hoger onderwijs

De toegankelijkheid van het hoger onderwijs staat onder druk. Zo blijkt dat studenten in het mbo sinds de invoering van het leenstelsel een lagere doorstroomkans naar het hoger onderwijs hebben.² Bij de invoering van het leenstelsel werden studenten twee beloftes gedaan: de opbrengsten zouden naar investeringen in onderwijskwaliteit gaan en de leenvoorwaarden zouden sociaal zijn om zo de toegankelijkheid te waarborgen. De Algemene Rekenkamer heeft geconcludeerd dat het eerste niet het geval is geweest.³ Nu tast de Regering ook de sociale leenvoorwaarden aan. Studenten zullen maar liefst 18% hogere maandlasten aan de studielening hebben als gevolg van de voorgestelde maatregel.⁴ Hiermee ondermijnt de Regering het vertrouwen van studenten en ontmoedigt zij jongeren te gaan studeren. Dit beschadigt de toegankelijkheid van het hoger onderwijs.

¹ Gecombineerde reactie op wetsvoorstel en bijbehorende Memorie van Toelichting

² Monitor Beleidsmaatregelen 2016-2017, p. 31

³ De Algemene Rekenkamer heeft geconcludeerd dat de voorinvesteringen onvoldoende terecht zijn gekomen bij kwaliteitsverbetering van het onderwijs. Zie: <https://www.rekenkamer.nl/actueel/nieuws/2018/01/25/beloofde-kwaliteitsimpuls-hoger-onderwijs-niet-volledig-gerealiseerd>

⁴ Memorie van Toelichting, p. 5

Als lokkertje is de Regering van plan het collegegeld voor eerstejaarsstudenten te halveren. Dit is echter een sigaar uit eigen doos: studenten betalen hier op lange termijn zelf voor door middel van de verhoogde rente op de studieleningen. Dit blijkt uit de financiële onderbouwing van het Regeerakkoord. Daarnaast is de maatregel ook asociaal en denivellerend, terwijl het juist jongeren uit lagere inkomensgroepen zijn die door het leenstelsel worden ontmoedigd te gaan studeren. Het is namelijk zo dat alle studenten profiteren van het verlaagde collegegeld, maar alleen de studenten die een lening nodig hebben hiervoor zullen betalen door middel van de verhoogde rente.

De MvT vermeldt dat de rentemaatstaf voor studieleningen in het mbo ongewijzigd gebaseerd blijft op de 3 tot 5-jaarsrente. De Landelijke Studentenvakbond signaleert hierin een steeds groter wordende discrepantie in de financiële situatie van studenten in het mbo en in het hoger onderwijs. Studenten in het hoger onderwijs zijn geconfronteerd met een explosieve stijging van de hoogte van het collegegeld (gestegen met €495 t.o.v. 10 jaar geleden). Daarnaast is de basisbeurs voor studenten in het hoger onderwijs afgeschaft. Daarbovenop komt nog eens deze renteverhoging. Het is onduidelijk waarom de Regering meent dat dit gerechtvaardigd is. Hoewel studeren zeker een 'investering' is, heeft de OECD aangetoond dat het publiek rendement van een studie in het hoger onderwijs hoger is dan het privaat rendement.⁵

Schuldengeneratie als gevolg van problematisch beleid

Met de invoering van het leenstelsel heeft de Regering studenten gedwongen al op jonge leeftijd schulden aan te gaan. Een hele generatie studenten zal hierdoor getroffen worden. De Regering erkent dat het hebben van schulden problematisch is. Ze heeft ook een actieplan gelanceerd om de schuldenproblematiek terug te dringen.⁶ Ook de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid heeft eerder gewezen op de nadelige effecten van het hebben van schulden op de zelfredzaamheid van burgers.⁷ Deze week wees de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving nog op de problematische positie van de overheid als veroorzaker van schulden.⁸ Met het leenstelsel heeft de Regering honderduizenden jongeren gedwongen op jonge leeftijd al schulden aan te gaan. Met het verhogen van de rentestand vergroot de Regering deze problematiek alleen maar verder. De positie van het kabinet ten opzichte van het aangaan van schulden is dus hypocriet en dubbel: enerzijds dwingt zij jongeren zich voor tienduizenden euro's in de schulden te steken, anderzijds wil zij schulden en de bijbehorende problematiek voorkomen. Door af te zien van het de verhoging van de rentestand kan de Regering op z'n minst een start maken met het verkleinen van de schulden bij studenten. Dit zou de eenheid van het Regeringsbeleid bevorderen.

Tot slot

De LSVb is tevreden dat de huidige generatie studenten niet onder het wetsvoorstel zal lijden door middel van de cohortgarantie. Wel verhoogt de Regering de complexiteit van de studiefinanciering door wéér een nieuw stelsel toe te voegen. De LSVb vreest dat dit tot nog meer onduidelijkheid bij aankomende, huidige en oud-studenten zal leiden.

⁵ OECD (12 september 2017). *Education at a Glance 2017*. <http://www.oecd.org/edu/education-at-a-glance-19991487.htm>

⁶ Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2018). *Kamerbrief brede schuldenaanpak*.

⁷ Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2017). *Weten is nog geen doen: een realistisch perspectief op zelfredzaamheid*

⁸ AD (2018). 'De overheid is een grote veroorzaker van schulden'. Zie: <https://www.ad.nl/politiek/enl-squo-de-overheid-is-een-grote-veroorzaker-van-schuldenenl-squo~ac200fac/>